

Відгук офіційного опонента
на дисертацію Вовк Лесі Григорівни «Товариство «Учительська
група» у суспільно-культурному житті Галичини» (1908 – 1939)»,
представлену на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук за спеціальністю
07.00.01 – історія України

Дисертаційна праця Лесі Вовк – одна з перша спроба комплексного дослідження діяльності товариства «Учительська група» у контексті суспільно-культурних процесів Галичини першої третини ХХ ст. Стан українського шкільництва у Галичині та Наддніпрянщині, діяльність національно-культурних товариств, передусім «Просвіти», «Рідної школи» уже проаналізовані у багатьох наукових студіях, які побачили світ упродовж останніх двох десятиліть, проте обрані дисертанткою аспекти досі не знаходили зацікавлення у дослідників. Причини цього – важко зрозуміти, адже «Учительська група» відіграла вагому роль у піднесенні національної свідомості галицької молоді, актуалізувала низку наболілих проблем українських педагогів, першочергова із яких – їх дискримінація на національному ґрунті.

Обрана Лесею Вовк тема дисертаційної роботи представляє значний інтерес не тільки для науковців, але й для широкого загалу. Виходячи із вищесказаного, можна ствердити, що вибір теми даної дисертації цілком оправданий. Завдяки скурпульозному опрацюванню джерел, зокрема архівних матеріалів, мемуаристики, тогочасної періодичної преси, здобувачці вдалося фахово проаналізувати: особливості створення та організаційної розбудови «Учительської групи»; основні напрями діяльності товариства; успіхи / невдачі «Учительської групи» у боротьбі за «українізацію» навчального процесу, відкриття українських середніх шкіл, захисті професійних інтересів учительства; видавничу діяльність

організації; взаємини товариства з українськими національно-культурними організаціями, політичними партіями та їх представництвами у польському сеймі й сенаті; міжнародну діяльність товариства, з'ясувати здобутки організації у цій сфері.

Вступна частина дисертації (с. 15–18) привертає увагу аргументованим обґрунтуванням актуальності, предмету, об'єкту дослідження, мети та завдань, які поставила перед собою дослідниця. Узгодження об'єкту з предметом, коректне використання автором методологічних прийомів створило підґрунтя для отримання результатів, які містять наукову новизну та мають практичну цінність. Підсумовуючи аналіз вступної частини дисертаційної роботи констатуємо, що тема роботи Лесі Вовк торкається важливої, але маловивченої історичної проблеми, всебічне дослідження якої має вагоме теоретичне та науково-практичне значення.

Не викликає заперечень структура роботи: дисертація побудована за проблемно-хронологічних принципом, складається із чотирьох розділів, які відзначаються чіткою внутрішньою логікою та глибоким аналізом, що сприяло реалізації задумів авторки.

Для опрацювання проблематики дослідження Леся Вовк використала значне коло історичної літератури, основні структурні елементи якої окреслені у першому розділі (с. 19–52). У дисертації справедливо відзначено, що українські дослідники, за невеликим винятком, оминули увагою не тільки освітню, але й суспільно-культурну діяльність товариства «Учительська громада» у першій третині ХХ ст. (с. 35) До вагомих позитивів дисертації варто віднести використання різнопланових архівних матеріалів, спогадів засновників товариства, які відображають маловідомі аспекти досліджуваної теми.

Основні розділи дисертаційної роботи засвідчують, що Леся Вовк продемонструвала відповідальний та зважений підхід до розробки теми

дослідження. Його ключовим підґрунтям була робота з історичними джерелами – архівними матеріалами, періодикою, мемуарами. Зміст, характер та форма викладу матеріалу дисертації Л.Г. Вовк засвідчують високу професійну підготовку дисертантки, її здатність аналізувати та робити самостійні висновки. Розглядаючи організаційну діяльність «Учительської громади» дослідниця, зокрема, зауважує, що, товариство зазнавало неодноразових реорганізацій упродовж першої третини ХХ ст., стало вагомим «гравцем» на культурно-освітньому полі у Східній Галичині, акумулювало у своїх лавах відомих громадсько-політичних діячів, науковців, священнослужителів» (с. 61).

Завершуючи аналіз організаційного розвитку товариства (с. 53–92), Л.Г. Вовк акцентує увагу на двох важливих факторах, які уповільнили розбудову товариства: у 1912 р. його лави покинув перший голова М. Грушевський, а в 1919 – 1920 рр. – польські органи влади, де-факто, спробували ліквідувати організацію, заборонивши сходина Головного віділу та місцевих філій.

На основі архівних матеріалів Державного архіву Львівської області Л.Г. Вовк проілюструвала заходи товариства, які мали б привести до його легалізації у політико-правовому полі Другої Речі Посполитої (с. 65–66, с. 70–71, с. 77–78). Власне чи не вперше в українській історіографії здобувачка зауважує, що «Учительська громада» упродовж 1920-х рр., де-факто, функціонувала нелегально, оскільки львівське воєводське управління відмовлялося реєструвати статут організації. Цей чинник суттєво стримував організаційний розвиток товариства.

Один із базових структурних підрозділів дисертаційної роботи – розділ присвячений напрямам діяльності товариства (с. 91–151). Можна погодитися із здобувачкою, яка зауважує, що з перших днів існування базовими напрямками діяльності товариства «Учительська громада» залишалися: (а) захист професійних інтересів учительства краю; (б)

розширення мережі українських шкіл; (в) «українізація» навчального процесу (с. 91).

Л.Г. Вовк на значному джерельному матеріалі зуміла довести, що «Учительська громада» сприяла згуртуванню учительства навколо професійних потреб та національної ідеї, неодноразово відстоювала їхні інтелектуальні й економічні інтереси, професійні, громадські і службові права, дбала про освітній, культурний та фаховий рівень учителів, виховувала в них і через них в українського населення національну свідомість, боролася за розвиток українського шкільництва (с. 92–150).

Авторка представленої дисертації на основі уперше введених у науковий обіг архівних документів, не тільки висвітила складний процес організаційного становлення товариства, але й проаналізувала його міжнародну діяльність (с. 124–126), контакти із політичними силами краю, передусім – УНДО та УСРП (с. 152–166). Цікавим та інформативно насиченим видався підрозділ присвячений лідерам «Учительської громади» (с. 167–178).

Відрадно, що авторці вдалося уникнути ідеалізації об'єкту дослідження. Здобувачка наголошує, що, на жаль, більшість вимог товариства залишились нереалізованими, незважаючи на клопітку працю громадівців. Л.Г. Вовк зазначає, що заходи, які ініціював Головний віділ, не завжди знаходили належну підтримку серед членів учительської організації. У дисертації констатовано, що до основних недоліків товариства слід віднести, по-перше, бездіяльність на міжнародній арені, оскільки голова організації «не займався зовсім справою зносин з аналогічними товариствами інших народів поза границями держави, ні справою вступлення нашого товариства до міжнародної організації учителів середніх шкіл» та, по-друге, припинення ведення статистичної інформації про кількість українських учителів у краї та їх утиски місцевою владою. Також зауважено, що чималі труднощі виникли в

«Учительської громади» у відносинах із приватним учительством (с. 106–107). Критично дослідниця оцінила й видавничу діяльність товариства (с. 126–151).

У висновках (с. 179–181) логічно підсумовуються результати дослідження. Робота пройшла належну наукову апробацію на всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях, обговорювалася на засіданні Центру дослідження українсько-польських відносин Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Основні положення дисертації відображені у семи наукових публікаціях. Вважаємо, що одержані результати матимуть й практичне застосування, насамперед в узагальнюючих працях з історії України та спеціалізованих лекційних курсах. Зміст автореферату відтворює основні положення тексту дисертації.

Хотілося б також висловити декілька побажань до опонованої дисертації. По-перше, вартувало б детальніше проаналізувати здобутки польської історіографії у висвітленні культурно-освітніх процесів в Галичині у першій третині ХХ ст. По-друге, на нашу думку необхідно було б значно ширше проілюструвати співпрацю товариства «Учительська громада» з іншими громадськими організаціями культурно-освітнього спрямування. По-третє, вартувало б проаналізувати об'єднавчі тенденції між двома українськими фаховими учительськими товариствами – «Учительською громадою» та «Взаємною поміччю українського вчительства», визначити причини їх невдачі. По-четверте, на нашу думку у дисертації необхідно було б розширити сюжети, пов'язані із міжнародною діяльністю «Учительської громади».

Викладені зауваження та побажання, які мають рекомендаційний характер, не знижують наукової вартості рецензованої роботи. Дисертаційне дослідження Вовк Лесі Григорівни «Товариство «Учительська громада» у суспільно-культурному житті Галичини» (1908 –

1939)» відзначається оригінальністю та самостійністю наукового пошуку, виконане на належному науковому рівні, відповідає вимогам ДАК МОН України, а його авторка заслуговує присудження наукового ступеня кандидата історичних наук із спеціальності 07.00.01 – історія України.

Завідувач кафедри новітньої історії України

імені Михайла Грушевського

Львівського національного університету

імені Івана Франка,

доктор історичних наук, професор

О.М. Сухий

Підпис *Сухий О.М.*
ПІДТВЕРДЖУЮ
ВЧЕННИЙ СЕКРЕТАР
ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА

Інститут українознавства
ім. І.Крип'якевича НАН України
ВХІД № *264/спецрада*
" *1* " *листопада* 20*17*